

**UNIVERSITATEA „OVIDIUS” DIN CONSTANȚA
FACULTATEA DE TEOLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

**CĂSĂTORIA, INSTITUȚIE A
VECHIULUI TESTAMENT ȘI
SFÂNTĂ TAINĂ A NOULUI TESTAMENT**

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

PR. PROF. UNIV. DR. EMILIAN CORNITESCU

DOCTORAND:

PR. BURCEA ADRIAN CORNELIU

**CONSTANȚA
2019**

CUPRINS

A. INTRODUCERE.....	1
CAPITOLUL I: INSTITUȚIA CĂSĂTORIEI ÎN PERIOADA VECHIULUI TESTAMENT.....	8
I.1. Căsătoria în lumea veche orientală.....	8
I.1.1. Babilonieni și asirieni.....	8
I.1.2. Familia la egipteni.....	10
I.1.3. Grecii antici.....	12
I.1.4. Familia în antichitatea romană.....	13
I. 2. Sfințenia căsătoriei, rânduită de Dumnezeu, după Vechiul Testament.....	16
I. 3. Condițiile pentru încheierea unei căsătorii legale.....	26
I. 4. Deformări în căsătoria legală.....	32
I.4.1. Căsătoria între sclavi.....	32
I.4.2. Căsătoria de levirat.....	32
I.5. Scopul și menirea căsătoriei după Vechiul Testament.....	33
I.5.1. Destrămarea familiei în Vechiul Testament. Cauze.....	43
I.5.1.1. Divorțul, plagă a societății, înfierat de legea mozaică.....	49
CAPITOLUL II: TEMEIURI NEOTESTAMENTARE DESPRE SFÂNTA TAINĂ A CUNUNIEI.....	53
II. 1. Instituirea căsătoriei ca Taină de către Mântuitorul Iisus Hristos la nunta din Cana Galileii.....	58
II.2. Învățătura Mântuitorului Iisus Hristos despre căsătorie.....	63
II.3. Valoarea și indisolubilitatea legăturii matrimoniale în Sfintele Evanghelii.....	74
II. 4. Învățătura paulină despre căsătorie	82
II. 5. Căsătoria în lumina învățăturii Sfinților Părinți ai Bisericii.....	99
II.5.1. Perioada Părinților Apostolici.....	99
II.5.2. Perioada apologetico-polemică.....	99
II.5.3. Perioada post-apologetică.....	99

II.5.4. Sfântul Policarp al Smirnei.....	100
II.5.5. Sfântul Ignatie Teoforul.....	101
II.5.6. Sfântul Clement Romanul.....	102
II.5.7. Sfântul Justin Martirul și filosoful.....	104
II.5.8. Teofil al Antiohiei.....	105
II.5.9. Tertulian.....	105
II.5.10. Minucius Felix.....	108
II.5.11. Sfântul Ciprian al Cartaginei.....	108
II.5.12. Clement Alexandrinul.....	110
II.5.13. Origen.....	113
II.5.14. Metodiu de Olimp.....	114
II.5.15. Sfântul Grigorie de Nazianz.....	116
II.5.16. Sfântul Ioan Gură de Aur.....	116
II.5.17. Sfântul Vasile cel Mare.....	119
II. 6. Rostul căsătoriei binecuvântate de Dumnezeu.....	123
II. 7. Relațiile dintre soț și soție în cadrul căsătoriei creștine.....	133
II. 8. Nașterea de copii și responsabilitatea educării lor.....	134
II. 9. Îndatoririle copiilor față de părinți.....	137

CAPITOLUL III: RAPORTUL DINTRE BĂRBAT ȘI FEMEIE ÎN LUMINA NORMELOR SFINTEI SCRIPTURI.....139

III. 1. Legătura dintre Hristos și Biserică ca tip al relațiilor dintre bărbat și femeie.....	139
III. 2. Drepturile și îndatoririle reciproce ale soților.....	149
III. 3. Egalitatea în drepturi a soților.....	160

CAPITOLUL IV: ACTUALITATEA NORMELOR BIBLICE PRIVIND CĂSĂTORIA.....175

IV. 1. Căsătoria ca temelie a familiei monogame.....	175
IV. 2. Căsătoria dintre un credincios și un necredincios în contextul căsătoriilor actuale.....	184
IV. 3. Provocări actuale împotriva căsătoriei.....	190
IV.3.1. Adulterul.....	199
IV.3.2. Contracepția.....	202

IV.3.3. Divorțul.....	206
IV.3.4. Avortul.....	210
IV.3.5. Homosexualitatea.....	213
IV.3.6. Pedofilia.....	225
IV.3.7. Drogurile	226
IV.3.8. Alte tipuri de familie.....	227
V. CONCLUZII	231
ABREVIERI.....	251

Actualitatea și utilitatea subiectului

Căsătoria și familia ocupă un loc important în Biserică, iar această legătură, binecuvântată de Dumnezeu, se numește „taină”. Taina Cununii este un act sfânt, de origine divină, prin care se împărtășește harul Duhului Sfânt unui bărbat și unei femei, în urma acordului liber consimțit dintre dânsii. Harul sacralizează și ridică legătura firească a căsătoriei la demnitatea reprezentării unirii duhovnicești dintre Mântuitorul Iisus Hristos și Biserica Sa.

Importanța unei astfel de expuneri este de mare interes în societatea în care trăim. Cu evidente tendințe secularizante, integrată în familia europeană, importând de aici și unele tendințe străine de spiritul creștin și românesc-tradițional, societatea românească este prinsă într-un tăvălug existențial, în care nonvaloarea este ridicată la normă socială. Generația tânără este debusolată în fața noilor tendințe exacerbate și denaturate apărute în societatea occidentală și întrate la noi în țară. Răspunsurile din partea Bisericii nu trebuie să întârzie. Aceasta trebuie să arate realitatea instituției familiei: unirea liber consimțită dintre un bărbat și o femeie, bazată pe dragostea și respectul dintre cei doi.

În noile împrejurări în care societatea modernă trece printr-o profundă criză morală, caracterizată prin libertinaj, indiferentism, necredință și ignorarea dimensiunii religioase a unirii prin Taina Căsătoriei, Biserica trebuie să intervină și să întărească această legătură dumnezeiască dintre bărbat și femeie. Normele canonice ale Bisericii, întemeiate pe Revelația divină ce reglementează legătura omului cu Dumnezeu precum și legătura ce există între creștini, constituie chiar temelia importanței și necesității abordării unui astfel de subiect. Cunoașterea tuturor acestor norme și aplicarea lor duc spre „tămăduirea sufletelor și vindecare suferințelor” (canonul 2 Trulan).

În cadrul cercetărilor am pornit de la textul Sfintei Scripturi, în care am abordat problema familiei atât în perioada Vechiului Testament cât și în lumina învățăturilor expuse în Noul Testament, de către Mântuitorul Iisus Hristos și Sfinții Apostoli. Am utilizat apoi scrierile Sfinților Părinți și studiile de specialitate pentru a reda, într-o manieră logică și clară, aspectele sensibile și de o importanță covârșitoare pe care teologia creștin-ortodoxă le semnaleză pentru a fi convingătoare și utile în formarea unei concepții sănătoase despre căsătorie. Subiectul este abordat din prisma crizei în care se află familia tradițională astăzi și se concentrează pe sublinierea punctelor sensibile, pornind de la realitatea zilelor noastre .

Utilitatea practică a lucrării constă mai întâi în înțelegerea elementelor tainice și adânci care contribuie la zidirea omului și la asemănarea cu Dumnezeu prin Taina Cununii și prin

folosirea soluțiilor practice pentru a stabili demnitatea și importanța familiei, instituție lăsată de Dumnezeu. Sfânta Taină a Cununii oferă posibilitatea unei uniri făcătoare de viață la nivel omenesc, prin unirea dintre un bărbat și o femeie. Această legătură, bazată pe dragoste, dobândește o dimensiune cu totul nouă atunci când se identifică cu dragostea Lui Hristos pentru Biserică. Credința în Hristos ne dă posibilitatea la această răstignire fără de care dragostea nu este posibilă. De aceea sunt pomeniți în cadrul ofierii acestei Sfinte Taine sfinții mucenici, pentru că ei au dus lupta cea bună și au luat la final cununa biruinței. Duhul Sfânt este persoana de legătură între cei doi, care dă viață și întărește legătura. Doar în această lumină bărbatul poate să-și vadă soția „*os din oasele lui și carne din carnea sa*” (Facerea, 3, 23), așa cum era privită înainte de căderea în păcat. Pentru ca soțul să poată vedea în soția sa „Chipul Lui Dumnezeu” (Facerea, 1, 27) trebuie mai întâi să dobândească harul Lui Dumnezeu, care le împlinește pe toate, inclusiv dragostea omului și nevoia lui de comunicare. Doar în Biserică se poate realiza aceasta deoarece doar această instituție este Trupul Lui Hristos și fiecare suntem mădulare ale acestui Trup. Dacă omul nu-și redobândește statutul său bisericesc nu își poate dezvolta capacitatea de a se uni cu aproapele său, deoarece nu îi permite egoismul său. De aceea Taina Căsătoriei este strâns legată de Taina Euharistiei, unde, prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului, cei doi devin un trup. Așa se explică faptul că, în Biserica primară, Taina Căsătoriei era strâns legată de Taina Euharistiei. Această practică, existentă în mod sporadic în unele locuri, ar trebui să devină generală, înțelesurile practice ale căsătorie fiind astfel mai bine subliniate.

CAPITOLUL I:

INSTITUȚIA CĂSĂTORIEI ÎN PERIOADA VECHIULUI

TESTAMENT 1.1.1. Căsătoria în lumea veche orientală.

Din Antichitate nu avem foarte multe informații privind instituția căsătoriei, mai ales în ceea ce privește căsătoria oamenilor de rând. Cele mai multe informații detaliază modul în care se desfășura căsătoria în rândul familiilor princiare și aristocrate. Din aceste informații reiese însă, în mod clar, inferioritatea femeii față de bărbat.

În religia *asiro-babiloniană* zeii, cu moravurile și patimile lor, îi îndepărtau pe cei doi soți, bărbatul și femeia, de la adevărata moralitate a legăturii căsătoriei. Femeia, sclavă a bărbatului, era inferioară acestuia și, prin urmare, ideea de căsătorie, cu egalitate între cei doi parteneri, așa cum este stipulată în Sfânta Scriptură, este atinsă în însăși ontologia ei naturală. La *egipteni*, în ciuda unor principii morale înalte, bazele familiei erau viciate de faptul că soția era vândută de părinți și cumpărată de soț. Astfel situația soției-sclav era departe de situația soției creștine, aflate sub legea harului Lui Dumnezeu. Noțiunea de familie în *Grecia antică*

cuprindea un număr mare de membri, care rămâneau grupați tot timpul în aceeași casă. Și în această religie, cu toate principiile morale înalte care guvernau această civilizație, situația femeii era de obediență totală față de bărbat, conform normelor sclavagiste. În societate *romană* termenul de „familie” nu avea același înțeles ca în actualitate. Rămâne ca principiu juridic inferioritatea femeii în raport cu bărbatul, conform dictonului *femina semper in tutela*.

1.2. Sfințenia căsătoriei rânduită de Dumnezeu după Vechiul Testament

Cel care oficiază căsătoria este Dumnezeu. Căsătoria este cea care întemeiază familia, aceasta fiind de altfel și voia Lui Dumnezeu¹. Conform Sfintei Scripturi căsătoria este o instituție rânduită de către Dumnezeu încă din rai, când protopărinții Adam și Eva au fost binecuvântați să fie rodnici, să se înmulțească și să stăpânească pământul: „*Creșteți și vă înmulțiți, umpleți pământul și îl stăpâniți*” (Facerea 1, 28).

Prima poruncă dată de către Dumnezeu strămoșilor Adam și Eva a fost aceea de „*a crește și de a se înmulți*” (Facerea 1,28). Din această cauză întemeierea unei familii era o faptă de o mare importanță, celibatul fiind socotit o anomalie, atunci când nu era practicat din motive religioase (cazul unor prooroci, ca Sfântul Ioan Botezătorul sau cazul nazireilor care practicau abstenența, cel puțin pentru un oareca timp)². Ca o consecință a căderii în păcat și a îndepărtării omului de la cunoașterea învățăturilor Lui Dumnezeu, apare în lume subordonarea socială. Familia devine patriarhală, tatăl dispunând, de multe ori după bunul plac, de viața celorlalți membri ai acesteia. Bărbatul va stăpâni femeia (Facerea 3,18), numărându-o printre bunurile sale (Ieșirea 20,17; Deuteronom 5, 21).

Așadar, față de lumea greco-romană, în societatea evreiască a Vechiului Testament familia are câteva caracteristici diferențiale. Rolul femeii este mult mai mare, ea fiind cel mai important membru al familiei, după soțul dumneai. Ea participă la toate deciziile privitoare la aceasta, implicându-se inclusiv în alegerea viitoarei soții a fiului ei, spre deosebire de lumea păgână, unde tinerii erau consultați atunci când venea vorba despre alegerea viitorului partener de viață. Tinerii evrei se căsătoreau de timpuriu, în jurul vârstei de 18-20 de ani, spre deosebire de păgâni, care împingeau mult vârsta la care contractau căsătoria. La evrei idealul social era căsătoria, căci „*un celibatar nu este cu adevărat om*”³. Și din această cauză apare o caracteristică a familiei ebraice și anume „*căsătoria de levirat*”, care împiedica femeia rămasă

¹ Pr. Conf. Dr. Ionel Ene, Modelul familiei creștine după lucrarea „De monogamia” a lui Tertulian, în volumul „Teologie și educație la Dunărea de Jos” - Fascicula X, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2011, p.199.

² Pr.Prof.Dr.Petre Semen, Arheologia biblică în actualitate, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1997, p.44.

³ Daniel-Rops, La vie quotidienne en Palestine au temps de Jesus, apud Pr. Dr. Constantin Mihoc, op.cit., p.18.

văduvă să se îndepărteze de neamul în care intrase prin căsătorie sau să rămână singură până ce și-ar fi găsit un viitor partener, acest fapt sporind moralitatea poporului ales.

Familia ebraică mai păstrează din semnificația paradisiacă, chiar dacă de-a lungul timpului au mai fost și accidente ale acesteia, cum este cazul poligamiei: „*Legea veche este un pedagog către Hristos. Căsătoria acestei legi, simbol al unei alianțe sfinte, e o anticipare a Nunții ca taină*”⁴. Inițial, viața de familie a reflectat chipul Lui Dumnezeu. După căderea în păcat relațiile s-au deteriorat, armonia a slăbit, unitatea ei fiind grav afectată prin diferite mijloace. Dar, deși a fost grav afectată, „*a pierdut harul legat de starea primordială, dar totuși nu a fost desființată în esență. Căci nici natura umană nu a fost distrusă*”⁵.

Cu toate derapajele ei morale familia monogamică a Vechiului Testament rămâne un reper, o paradigmă a căsătoriilor din toate vremurile și timpurile⁶, căci dacă prin toate paginile Sfintei Scripturi ne vorbește Israel, prin Israel ne vorbește însuși Dumnezeu⁷. Scriptura oferă un mod pedagogic de educație morală și spirituală pentru cel care o citește, chiar și în zilele noastre. Cuvintele Lui Dumnezeu sunt valabile în eternitate (Marcu 13, 31). Căsătoria și familia au fost instituții lăsate de Dumnezeu pentru desăvârșirea morală atât a bărbatului cât și a femeii. Viața de familie, întemeiată în lumina învățăturilor Lui Dumnezeu, este aducătoare de fericire. Ea își găsește adevăratele sale rosturi abia în lumina învățăturilor Noului Testament.

CAPITOLUL AL 2-LEA

TEMEIURI NEOTESTAMENTARE DESPRE SFÂNTA TAINĂ A CUNUNIEI

Învățătura creștină despre familie schimbă definitiv optica privind căsătoria. Dacă, în Vechiul Testament, căsătoria avea ca ideal sfințenia, în Noul Testament ea este *Taină*, instituită de către Mântuitorul, prin care se realizează sfințenia paradisiacă. Doar în cazul ei se reface unitatea paradisiacă dintre bărbat și femeie (Facerea 1,27; 5,2; Matei 19,4)⁸ și egalitatea dintre cei doi soți (Galateni 3, 28)⁹. Învățătura creștină despre familie are rădăcina în propoveduirea Mântuitorului Iisus Hristos, a Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți. Această legătură, având calitatea de „Taină”, arată că omul nu este doar o ființă cu funcțiuni fiziologice, sociologice și psihologice, ci el este, în primul rând, fiu al împărăției Lui Dumnezeu, lucru ce înseamnă că își pune toată viața în slujba Lui Dumnezeu însuși¹⁰. Legătura dintre cei doi miri capătă în Taina

⁴ Pr.Prof.Ilie Moldovan, op.cit., p.86.

⁵ Pr.Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol. III, București, 1978, p.182.

⁶ Leon R. Kass, op.cit., p.10

⁷ Henricus Renckens, La Bible et les origines du monde, Tournai, Desclée, 1964, p.14.

⁸ Drd. Rene Brosăreanu, op.cit., p.107

⁹ Pr. Lector Ghe. Popa, Familia creștină - o perspectivă teologică și spirituală, în Familia creștină, Iași, 1995, p.145

¹⁰ Jean Meyendorff, Le Mariage dans perspective orthodoxe, Paris, 1986, p.8.

Nunții o valoare harică, ce îi poartă pe urmele desăvârșirii până la unirea lor cu Hristos și depășind în acest fel starea naturală. Prin participarea la nunta din Cana Galileii (Ioan 2,1-11) Mântuitorul restabilește urma primordială a familiei. Mântuitorul nu este doar un teoretician al familiei ci oferă, prin exemplul personal, un model de supunere, purtare de grijă și ascultare față de părinți (Luca 2,51). Mântuitorul subliniază caracterul monogamic al familiei, înfierând poligamia ca fiind o alunecare de la ordinea paradisiacă: „*N-ai citit că Cel ce a făcut de la început i-a făcut bărbat și femeie?*” (Matei 19,4), caracter afirmat și de către Sfinții Părinți¹¹.

2. 4. Învățătura paulină despre familie. Sfântul Apostol Pavel acordă o atenție deosebită căsătoriei, pe care o consideră „*un dar de la Dumnezeu*” (Romani 7, 2-3; I Corinteni 7,2, 3-17; 14, 34-35; II Corinteni 11, 2; Efeseni 5, 2-11; Coloseni 1, 18-21; I Tesaloniceni 4,4; I Timotei 2, 8-15; 3, 2-4; 4,3; 5, 9-16; Tit 1, 6; 2, 1-5; Evrei 11,4). Femeia este chemată la aceiași mântuire ca și bărbatul ei¹², participând în același mod, cu aceiași credință și același har primit în urma Tainei Căsătoriei, la dobândirea mântuirii. Căsătoria este o instituție divină, căci „*precum femeia este din bărbat așa și bărbatul din femeie și toate sunt de la Dumnezeu*” (I Corinteni 11,12). În lumina acestei învățături Sfântul Apostol Pavel arată legătura indisolubilă a căsătoriei, asemănătoare cu unitatea Sfintei Treimi. În teologia Sfântului Apostol Pavel căsătoria este instituită de Dumnezeu ca mijloc de prevenire a păcatului și ca ajutor la mântuirea membrilor ei.

2. 5. Căsătoria în lumina învățaturii Sfinților Părinți ai Bisericii

Pe lângă Sfânta Scriptură, care ne transmite învățătura Mântuitorului Iisus Hristos, Revelația mai este cuprinsă și în Sfânta Tradiție. Sfinții Părinți, adevărate făclii ale harului, au luminat prin învățăturile lor, viața religios-morală a comunităților nou-înființate. Temele dezbătute erau multiple, subliniindu-se atât viața religios-morală a creștinilor, prin mesaje de îmbărbătare în fața persecuțiilor, dar și subiecte de doctrină bisericească, cum ar fi: Sfintele Taine, Biserica, ierarhia bisericească¹³. Literatura patristică poate fi clasificată în trei mari categorii:

- a) perioada Părinților Apostolici
- b) perioada apologetică-polemică
- c) perioada post-apologetică¹⁴

¹¹ Sf. Irineu de Lugdunum, Demonstrația propovăduirii apostolice, trad. Prof. Remus Rus, EIBMBOR, București, 2001, p.75; Sf. Ioan Gură de Aur, Omilii la Facere X, 4, trad. Pr.D. Fecioru, EIBMBOR, București, 2003, p.106

¹² Gheorghe Papuc, Viața creștină după Epistolele Sfântului Apostol Pavel, în „ST”, anul VII, nr. 5-6, 1955, p. 359

¹³ Pr.Prof.Dr. I.G.Coman, Patrologie, vol. I, EIBMBOR, București, 1978, p.33

¹⁴ Pr.Prof.Dr. D. Călugăr, Catehetică pentru Institutele Teologice, EIBMBOR, București, 1976, p.26; Pr.Prof. N. Petrescu, Catehetică pentru Seminarile Teologice, EIBMBOR, București, 1978, p.33

Sfinții Părinți subliniază atenția pe care membrii familiei trebuie să o aibă asupra păcatelor grele, care distrug unitatea și armonia familiei. Cele mai grele păcate care atentează la indisolubilitatea familiei sunt amintite: „invidia”¹⁵, „desfrânarea, adulterul, stricarea copiilor”¹⁶, „gomoria”¹⁷, „uciderea pruncilor”¹⁸. Raporturile dintre soți trebuie să fie de dragoste, ajutor, respect și bună-cuviință. „*Dragostea este rădăcina, izvorul și mama tuturor bunătăților*”¹⁹. Este dificil de dat o definiție completă a dragostei și relațiilor dintre soți din carul căsniciei. Dragostea, în toate formele, denumirile și exprimările ei, constituie baza familiei.

CAPITOLUL AL 3-LEA

RAPORTUL DINTRE BĂRBAT ȘI FEMEIE ÎN LUMINA NORMELOR SFINTEI SCRIPTURI

3.1. Legătura dintre Hristos și Biserică, tip al relațiilor dintre bărbat și femeie

În Legea Nouă unirea bărbatului și a femeii, căsătoria, este privită ca o „*Taină mare*” (Efeseni 5, 32), datorită faptului că este după modelul relației dintre Hristos și Biserica Sa: Hristos este capul Bisericii iar Biserica este „Trupul Lui Hristos”. Biserica Ortodoxă privește ca pe un pogorământ căsătoria a doua și a treia și respinge total căsătoria a patra²⁰. Doar prima căsătorie are caracter de Sfântă Taină, celelalte sunt ierurgii, admise de Biserică pentru neputința soților de a sta necăsătoriți după desfacerea, din diverse motive, a primei căsătorii. Acest principiu al indisolubilității căsătoriei precum și caracterul ei monogamic a fost subliniat de către Sfântul Apostol Pavel: „*te-ai legat cu femeia? Nu căuta dezlegare. Te-ai dezlegat de femeie? Nu căuta femeie*” (I Corinteni 7, 27) Rolul femeii în creștinism este acela de a fi tovarășă de viață, egala bărbatului în cinste și valoare. Ea depășește statutul de obiect însuflețit, stipulat în religiile păgâne sau chiar în cea iudaică, fiindcă „*în Hristos nu mai există parte bărbătească sau femeiască, ci toți sunt una*” (Galateni 3, 28).

¹⁵ Sfântul Clement Romanul, Epistola către Corinteni, VI, 2-3, p.49

¹⁶ Epistola lui Barnaba, XX. I; XIX.4; X.7; Didahia III.3; V.1.

¹⁷ Epistola lui Barnaba, X.8, p.127

¹⁸ *Ibidem*, XX.2, p.137

¹⁹ Pr. Ghe. Paschia, op.cit., p.100

²⁰ Hristu Andrusos, Simbolistica, traducere de Pr. Iustin Moisesescu, Editura Centrului Mitropolitan al Olteniei, Craiova, 1955, p.321

CAPITOLUL AL 4-LEA

ACTUALITATEA NORMELOR BIBLICE PRIVIND CĂSĂTORIA

4.1. Căsătoria ca temelie a familiei monogame

Căsătoria își are fundamentul în actul creației, urmărind, la rândul ei, același scop: creația. Sfânta Taină a Cununiei are „*pecetea Sfintei Treimi*”²¹, deoarece este creatoare de valori spirituale, materiale și morale, acestea fiind o consecință a prezenței chipului Lui Dumnezeu în persoana umană. Căsătoria este, în lumina Noului Testament, o reluare a actului de creație²². Familia, apărută ca o consecință a căsătoriei, este socotită de stat drept prima celulă a societății. Această comparație arată importanța familiei și se justifică și eforturile depuse pentru apărarea și consolidarea ei, deoarece de calitatea și de sănătatea ei morală depinde starea societății în ansamblul ei. Căsătoria este subiect al unor griji deosebite, care constau nu doar în nevoia de sănătate trupească a membrilor acesteia ci și în ceea ce privește sănătatea ei spiritual-morală, știind că acestea stau la baza bunei existențe a statului și a poporului²³.

4. 3. Provocări actuale împotriva căsătoriei

Se vorbește și se observă tot mai mult schimbările care s-au produs în modul de percepere și de manifestare a familiei în perioada contemporană, provocate de implicațiile civilizației industriale, de urbanizarea excesivă, de alienarea morală a omului, de revoluționarea și transformarea, până la abolire, a vechilor relații ce conduceau viața societății și a omului. În contextul actual, omul este învățat, din fragedă pruncie, că tot ceea ce contează este să aibă succes în viață, să se afirme, să își organizeze viața după bunul plac, să caute împlinirea dorințelor sale cu orice preț, adesea acesta fiind sacrificarea intereselor celorlalți²⁴. De multe ori aceste deziderate trădează rapacitate și egoism, lipsă de sensibilitate și individualism. Dumnezeuul omului actual pare a fi banul iar religia lui plăcerea, într-o societate care cultivă, uneori până la paroxism, toate aceste efemere și false bucurii. În această perspectivă întemeierea unei familii pare a fi ceva desuet iar nașterea copiilor o barieră în calea dezvoltării personale și a plăcerilor vieții cotidiene, iar familia este lovită cel mai mult de aceste provocări frivole ale duhului acestei lumi. Imaginea întâlnirii dintre bărbat și femeie este

²¹ Pr. Magistrand Constantin Galeriu, Taina Nunții, în Studii Teologice, seria a II-a, anul XII (1960), nr. 7-8, p.485

²² IPS Prof. Univ. Dr. Teodosie Petrescu, Cuvânt în deschiderea Simpozionului Internațional dedicat interrelației dintre Sfintele Taine și familia creștină, în Simpozionul Internațional „Sfintele Taine și familia creștină” (17-19 octombrie 2011) de la Mănăstirea „Acoperământul Maicii Domnului” - Dorna Arini, Editura Vasiliana '98, Sibiu-Iași, 2012, p.8

²³ PS. Episcop Nicolae Macariopolski, Familia creștină ca Biserică familială, în Mitropolia Banatului, 1967, nr. 4-6, p. 55

²⁴ Pr.Prof.Dr. Ioan Teșu, Familia contemporană - între ideal și criză, în Studii Teologice, anul 2011, nr.1, p.71

pervertită, cu consecințe deosebite atât asupra propriilor persoane cât și a celor din jur și, mai ales, a celor rezultate în urma unor astfel de întâlniri, deoarece sunt identificați din ce în ce mai mulți copii vagabonzi, copii ai străzii, dependenți de droguri și alcool, violenți și criminali juvenili. Erotizarea profundă a societății, duhul desfrânării, prezent pretutindeni și promovat intensiv prin toate canalele posibile, este o realitate tristă contemporană. Se vorbește tot mai mult, în numele drepturilor omului, despre „liberalizarea” și „democratizarea” sexuală, despre o nouă „*ordine amoroasă*”²⁵. Este evident că familia, în forma ei tradițională, așa cum am perceput-o de la înaintașii noștri, se „*află într-un impas*”²⁶. Foarte puțini oameni mai ajung să contracteze o căsătorie, cei mai mulți oameni preferând o viață dezordonată, fără a-și asuma vreo responsabilitate față de celălalt, căutând doar plăcerea imediată care, dacă la un moment dat dispare, dintr-o oarecare cauză (boala celuilalt, o perioadă mai grea, etc), duce la despărțire și la căutarea unui alt partener. Chiar și atunci când conviețuirea dintre doi parteneri depășește un oarecare timp aceasta îmbracă forme neconvenționale, în afara căsătoriei, în relații de concubinaj, care sunt motivate sub diferite moduri: lipsa timpului, a banilor, a realizării profesionale sau a unei explicații care câștigă din ce în ce mai mult teren și anume că nu un document tipărit, act oficial, cimentează relația dintre cei doi. Sunt preferate relațiile ocazionale, fără responsabilități și implicații sentimentale profunde, este încurajat fiziologicul și efemera plăcere și în niciun caz moralitatea înaltă și spiritualitatea. Se caută facilul, se cultivă trupescul, se dorește împlinirea poftelor, de cele mai multe ori păcătoase și perverse. Omul a ajuns să se ignore pe sine, să nege ceea ce are mai frumos, mai înalt și mai sensibil și să aleagă să trăiască în umbra materialității, a plăcerii și a senzualității. Acest miraj, această amăgire, duc omul spre prăpastia existenței, într-o stare de vid existențial²⁷. Preferă să trăiască în tenebrele vieții și ale conștiinței sale, având o conștiință perversă care îi dă posibilitatea să conviețuiască în astfel de condiții morale strâmbe, până când, asemenea fiului risipitor, se trezește și percepe abisul în care se află la adevărata valoare. De cele mai multe ori această stare îl înspăimântă și singura soluție i se pare a fi suicidul.

Teologia contemporană vede criza actuală a familiei în modul de viață modern, individualist, cât și în lipsa de înțelegere și de apreciere a celor doi parteneri uniți în Taina Cununii: „*Este clar că modul de viață impus nouă, în cadrul civilizației autonome și a societății de consum, subminează (de nu cumva o exclude radical) instituția căsătoriei. Iar*

²⁵ Pascal Bruckner, Alain Finkielkraut, Noua dezordine amoroasă, traducere din limba franceză de Luminița Brăileanu, Editura Trei, București, 2005, p.71

²⁶ Christos Yannar, Libertatea Moralei, Editura Anastasia, București, 2002, p.176

²⁷ Pr.Prof.Dr.Ioan Teșu, op.cit., p.71

aceasta fiindcă, oricum, respectivul mod de viață este individualist; el pare a nimici posibilitățile de depășire și de relație personală. În cadrul lui relația fidelității față de legătura conjugală este prezentată pretutindeni ca o necesitate naturală de libertate, ca o eliberare de supunerea la convenție și rutină, ca o deschidere către viață, care e o aventură nesfârșită de depășire a formelor”²⁸. Societatea actuală, de consum, unde totul este apreciat dacă aduce un venit imediat iar omului i se inoculează întotdeauna modelul învingătorului, care este cel mai bun indiferent de mijloacele pe care le-a folosit pentru a obține acest statut, modelează după același tipar și relațiile inter-umane și, implicit, pe cele din cadrul familiei²⁹. Printre patimile cele mai des întâlnite, care duc la distrugerea familiei, amintim: beția, desfrânarea, păcatele împotriva firii, mânia, violența, etc. Sfântul Apostol Pavel cere ca „nunta să fie cinstită și patul nespurcat. Iar pe desfrânați îi va judeca Dumnezeu” (Evrei 13, 4). Sfântul Ioan Gură de Aur subliniază că familia trebuie să se întemeieze doar pe rugăciunile preoților, săvârșite înaintea Sfântului Altar.

4.3.8. Noile tipuri de familie

O altă cauză a destrămării familiei tradiționale și a neîntemeirii altora, a slăbirii coeziunii ei interioare, este noua modalitate de constituire a așa-zilelor familiei moderne, care nu sunt altceva decât denaturări ale modului firesc de conviețuire între bărbat și femeie.

CONCLUZII

Familia creștină este superioară tuturor formelor de familie întâlnite în istorie, de-a lungul timpului, deoarece este binecuvântată de Mântuitorul Iisus Hristos, prin participarea la nunta din Cana Galileii. Ea are la bază iubirea jefelnică, după modelul Său, căci „iubirea desăvârșită este iubirea răstignită. De aceea cununiile respective amintesc de cununa de spini a Domnului”.

Cu toată această înălțime morală a căsătoriei creștine se constată, mai ales în zilele noastre, o profundă criză prin care trece această Sfântă Taină. Această criză își are rădăcinile în refuzul voluntar al modelului creștin de familie, care este socotit învechit și, în locul lui, este promovat un alt model, al libertinajului și al însoțirilor celor fără de bun simț, sub umbrela respectării unor așa-zise drepturi ale omului.

²⁸Christos Yannaras, op.cit., p.177

²⁹Erich Fromm, Arta de a iubi, Editura Anima, București, 1995, p.11

Pornind de la aceste realități concrete ale societății, am încercat prin prezenta lucrare să punem în evidență aspectele ce definesc familia creștină, întemeiată pe învățătura Noului Testament și a Sfinților Părinți. Am arătat situația familiei în rai, apoi drama trăită după căderea în păcat, ale cărei consecințe au influențat întreaga umanitate, inclusiv căsătoria. Această dramă se vede inclusiv în modul în care era percepută căsătoria atât în păgânism cât și în religia iudaică.

Am ținut cont de continuitatea istorică și spirituală ce leagă cele două Testamente și am observat în Noul Testament și în literatura Patristică răspunsuri clare și soluții viabile la problemele cotidiene ale căsătoriei. Am expus coordonatele familiei, așa cum au fost trasate de către Mântuitorul Iisus Hristos; ridicarea ei la rang de Taină în Legea harului prin binecuvântarea ei la nunta din Cana Galileii.

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE:

Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, cu aprobarea Sfântului Sinod, EIBMBOR, BUCUREȘTI, 2005 Biblia sau Sfânta Scriptură, EIBMBOR, București, 2008
Sfânta Scriptură, Bartolomeu Valeriu Anania, EIBMBOR, București, 2001
Biblia Hebraica, editată de Rudolph Kittel, Württembergische Bibelanstalt, Stuttgart, 1973

II. CĂRȚI DE SLUJBĂ

Aghiasmatar, EIBMBOR, București, 1992, 2002
Molitfelnic, EIBMBOR, București, 1965, 1984, 1998
Triodul, EIBMBOR, București, 2000

III. LUCRĂRI PATRISTICE, CATEHISME, CĂRȚI DE CREDINȚĂ A.

Cohen, Talmudul, trad.C.Litman, Editura Hasefer, București, 2001
Abrudan, Pr.Prof.Dr. Dumitru; Cornițescu, Diacon , Pr.Prof.Dr. Emilian, Arheologie biblică, EIBMBOR, București, 1994
Catechisme de l'Eglise Catholique, Libreria Editrice Vaticana, Vatican, 1992
Filocalia, vol.I, trad. din grecește de Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1947;
Editura Harisma, București, 1993; Editura Humanitas, București, 2005
Filocalia, vol. 2, Editura Humanitas, 1999
Filocalia, vol. 3, trad. Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, Tipografia

1948; Editura Humanitas, București, 1999

Filocalia, vol.4, trad. Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1948

Filocalia, vol.6, EIBMBOR, București, 1977

PSB, vol.1, trad., note și indicii de Pr.D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1979 PSB,
vol.2, trad. de Pr.T. Bodogae, Pr.Olimp Căciulă și Pr.D. Fecioru, EIBMBOR,
București, 1980

PSB, vol.3, trad. Nicolea Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol,
David Popescu, EIBMBOR, București, 1981

PSB, vol.4, trad.,introd., note și indicii de Pr.D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1982

PSB, vol.5, trad.,introd, note și indicii de Pr.D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1982

PSB, vol.6, trad.rom. Pr.Prof. T. Bodogae, Pr.Prof. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu,
București, 1981

PSB, vol. 7, , trad.rom. Pr.Prof. T. Bodogae, Pr.Prof. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu,
București, 1981

PSB, vol. 10, trad., Pr.Prof.Dr. Constantin Cornițescu, București, 1984

PSB, vol.13, trad.rom., studiu, note și comentarii Pr.Prof. T. Bodogae, EIBMBOR,
București, 1987

PSB, vol.15, , trad.rom., de Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, București, 1987

PSB, vol.17, EIBMBOR, București, 1986, Editura Sofia, București, 2001

PSB, vol.18, trad.,introd, note și indicii, Prof.Iorgu Ivan, București, EIBMBOR,
București, 1989

PSB, vol.21, trad.,introd, note și indicii de Pr.D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1987

PSB,vol.22, trad.,introd, note și indicii de Pr.D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1989

PSB, vol.23, trad.,introd, note și indicii de Pr.D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1994

PSB, vol.29, traducere de Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae, și Pr.Ioan Buga, EIBMBOR,
București, 1983

PSB, vol. 30, trad.rom. Pr.Prof. T. Bodogae, EIBMBOR, București, 1998

PSB, vol.80, traducere din grecește, introducere și note de Pr.Prof.Dr. Dumitru Stăniloae
București, 1983

IV. DICȚIONARE, ENCICLOPEDII, LEXICOANE, VOCABULARE

Arthur G. Patzia, Anthony J. Petrotta, Dicționar de studii biblice, București, Editura Logos,
2008

Bebe P., Dicționar, Femeile și Iudaismul, Editura Hasefer, București, 2002

Benjamin David, The Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon, London, 1970

Bria, Pr.Prof.Dr. Ioan, Dicționar de Teologie Ortodoxă, EIBMBOR, București, 1981, 1994

Enciclopedia Iudaismului, Trad. Viviane Prager, C. Litman, Țicu Goldstein, Coord.
Viviane Prager, Editura Hasefer, București, 2000

Mircea, Pr.Dr. Ioan, Dicționar al Noului Testament, EIBMBOR, București, 1984, 1995

Voinea, Prof.Univ.Dr. Maria, Familia contemporană. Mică enciclopedie., Editura Focus,
București, 2005

V. LEGI, HOTĂRĂRI, DOCUMENTE OFICIALE, CĂRȚI DE DREPT

Albu, I., Căsătoria în dreptul român, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988

Albu, I., Dreptul familiei, Editura Didactică și Pedagogică, București,
1975 Codul Familiei, Editura Lumina Lex, București, 1993

Drept canonic despre familie, Biserica Catolică Latină, Cartea a IV-a, Editura Sapiaentia,
2004 Filipescu, I.P., Andrei Filipescu, Tratat de dreptul familiei, ediția a VI-a, Editura All
Beck, București, 2001

Filipescu, I.P., Dreptul familiei, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965

Ionașcu, Traian, Căsătoria în dreptul R.S.R., Editura Academiei, București, 1964

Legislația religioasă a Statului Israel, Tel-Aviv, 1968

Legiurile Bisericii Ortodoxe Române, EIBMBOR, București, 1953, 2003

Meyendorff, Jean, Le mariage dans la perspective orthodoxe (trad. de l'anglais par Lucette
Marçais), Paris, YMCA-PRESS/O.E.I.L., (coll. L'Echelle de Jacob, n° 5), 1986

VI. MANUALE, TRATATE, LUCRĂRI DE SPECIALITATE

Hârlăoanu, A., O istorie a mozaismului și a Israelului antic, Editura Nemira, București, 2001

Mitrofan, Iolanda, Nicolae Mitrofan, Familia de la A la Z, EdStudențească, București, 1991

Mitrofan, Iolanda și Cristian Ciupercă, Incursiuni în psihosociologia și psihosociologia
familiei, Editura AditPress, București, 1998

Mladin, IPS Nicolae, Mitropolitul Ardealului, Studii de Teologie Morală, Editura
Arhiepiscopiei, Sibiu, 1969

Mladin, IPS Nicolae, Mitropolitul Ardealului, Diac. Prof. Dr. Orest Bucevschi, Prof.
Dr. Constantin Pavel, Diac.Prof. Dr. Ioan Zăgrean, Teologie Morală Ortodoxă,
manual pentru facultățile de Teologie, vol. I, II, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia,
2003 Nicolaescu, Diacon Nicolae, Pr. Grigore Marcu, Pr. Sofronie Vlad, Studiul Noului
Testament, Ediția a II-a, EIBMBOR, București, 1977

Stănoiu, A., M. Voinea, Sociologia familiei, TUB, București, 1983

Studiul Vechiului Testament, manual pentru uzul studenților institutelor teologice, EIBMBOR, București, 1954

Teologie Morală Ortodoxă, vol.II, București, 1980

Tratat de Teologie Morală, vol.II, EIBMBOR, București, 1979

Zăgorean, Arhid. prof. Dr.Ioan, Morala creștină, Manual pentru Seminariile Teologice, București, 1974

VII. ARTICOLE, STUDII ȘI REVISTE

Achimescu, Pr.Lect.Dr.Nicolae, Familia creștină între tradiție și modernitate. Considerații teologico-sociologice, în revista„Teologi eși Viață”, anul LXX (1994), nr. 5-7

Bel, Pr.Conf.Univ.Dr.Valer, Familia și Biserica, în Congresul Internațional „Familia și Viața la începutul unui nou mileniu crștin, 25-27 septembrie 2001”, București, EIBMBOR, 2002

Cândea, Pr.Prof.Dr. Spiridon, Familia și viața modernă, în revista „MA”, XII (1967), nr. 10-12

Coman, Pr.dr. Vasile, Familia în lumina Sfintei Scripturi, în rev.„MB”, anul XVII (1967), nr. 1-3

Cornițescu, Drd. Emilian, Raporturile dintre părinți și copii după cărțile didactice ale Vechiului Testament, în Studii Teologice, 1969, nr.1-2

Cornițescu, Diacon Prof. Dr. Emilian, Descoperiri arheologice în Egipt, Asiria, Babilonia Siria, Asia Mică, Fenicia și Arabia care au legătură cu datele Vechiului Testament, în „ST”, an XXXVI (1984), nr. 7-8

Costache, Pr.Dr. Doru, Rolul familiei în educația copiilor. O perspectivă ecclesială, în vol.Congresul Internațional „Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin”, București, 25-27septembrie 2001, EIBMBOR, București, 2001

Cuvântul pastoral al Sf. Sinod al BOR împotriva avortului și pentru apărarea darului sfânt al vieții, în „BOR”, nr.1-3/1993„GB”,nr.1-3/1993

Dură,Pr. Leon, Familia în lumina Noului Testament (Teză de doctorat), în rev.„ST”, seria a II-a, anu LX (2003), nr. 1-2.

Galeriu, Pr.Prof. Constantin, Taina nunții, în „ST”, nr. 7-8/1960

Ivan, Prof. Iorgu D., Codulfamiliei, în rev. „BOR", LXXII (1954), nr. 4.

- Macariopolski, Dr. Nicolae, Familia creștină ca biserică familială, trad. De iconom stavrofor Ioan Cristea, în rev. „MB”, nr. 4-6, 1967.
- Manolache, Anca, Sfânta Taină a Cununiei, în „GB”, XL, (1981), nr. 1-2
- Marcu, Pr. prof. Grigorie, Întâlnirea de la Cana Galileii, în „ST”, seria a II-a, an. XIII, nr. 12, Ian-febr, 1961.
- Mazilescu, Pr. Grigore, Învălătura despre familie în epistolele pauline, în rev. „MO” XXVI (1974), nr. 3-4.
- Mihoc, Pr. prof. Dr. Vasile, Căsătoria și familia în lumina Sfintei Scripturi, Nașterea de prunci, scop principal al căsătoriei, în „MA”, an XXX, nr. 9-10, sept. -oct., 1985.
- Moldovan, Pr. conf. Ilie, Taina Nuntii, în ”O”, XXXI (1979), nr. 3-4.
- Muntean, Pr. Dr. Cristian, Familia în viziunea Episcopului Vasile al Oradiei (1970-1972), în „BOR”, anul CXXIV (2006), nr. 1-3.
- Papuc, Diac. Gheorghe, Despre familie în Vechiul Testament, în rev. „MA”, anul (1960), nr. 11-12.
- Paschia, Pr. Gheorghe, Familia și raporturile dintre membrii ei, în „BOR”, nr. 1-2/1985.
- Pavel, Asist. Constantin C., Familia preotului, în „GB”, IX (1960), nr. 1-2.
- Pavel, Prof. Dr. Constantin C., Probleme morale cu privire la căsătorie și familie, în „BOR”, nr. 1-2/ 1967.
- PF Părinte Daniel - Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Lumina casei de piatră. Familia creștină - speranța României”, în „Ziarul Lumina”, nr, 27 (141) / 2008.
- Popa, Pr. Lect. Dr. Gheorghe, Familia creștină: o perspectivă teologică și spirituală, în volumul „Familia creștină azi”, Editura Trinitas, Iași, 1995.
- Popa, Pr. lector Gheorghe, Familia creștină: o perspectivă teologică și spirituală, în „Teologie și Viață”, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, serie nouă, anul IV (LXX), nr. 5-7, 1994.
- Răducă, Pr. Prof. Dr. Vasile, Căsătoria - Taină a iubirii și desăvârșirii persoanei, în rev. „ST”, an XLIV (1992), nr. 3-4.
- Răduca, Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile, Familia - Factor de educație religios-morală, în „O”, nr. 1991.

- Răducă, Pr. Prof. Vasile, Căsătoria - Taină a dăruirii și desăvârșirii persoanei, în rev. "S.T.", XLIV (1992), nr. 3-4.
- Romanescu, Prof. C., Câteva cuvinte, astăzi, despre familie, în vol. „Familia creștină azi”, Editura Trinitas, Iași, 1995, p. 143-144
- Rose, Ieromonah Seraphim, Copilul în mijlocul ispitelor, în rev. „Rost”, nr. 28 / iunie 2005, p. 58-59.
- Semen, Pr. Conf. Dr. Petre, Familia și importanta ei în perioada Vechiului Testament, în „Teologie și Viață”, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, serie nouă, anul IV (LXX), nr. 5-7, mai-iulie, 1994.
- Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilia despre căsătorie - Comentariu la Epistola către Efeseni, trad. și note de Marcel Hancheș, în rev „AB”, nr. 1-3, 2002.
- Stoleru, Pr. Drd. Nicolae, Viața morală a soților în cadrul unirii conjugale creștine, în „ST”, seria a II-a, anul XXVI, nr. 7-8, București, 1953.
- Teoctist, PF. Părinte, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Copiii, imaginea pruncului Iisus, în „BOR”, nr. 7-9 / 1991.
- Verzan, Sabin, Familia în lumina învățaturii Noului Testament în „MO”, nr. 9-10, 1954.
- Vizitiu, Pr. Lect. Mihai, Familia și învățăturile Mântuitorului și a Sfinților Părinți, în vol. „Familia creștină azi”, Editura Trinitas, Iași, 1995.
- Vizitiu, Pr. Lector Mihai, Familia în învățătura Mântuitorului și a Sfinților Apostoli, în „Teologie și Viață”, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, serie nouă, anul IV (LXX), nr. 5-7, 1994.

VIII. ALTE LUCRĂRI ÎN LIMBA ROMÂNĂ:

Abrudan, Pr. Prof. Dr. D. și diac. pof. dr. E. Cornițescu, Studiul Vechiului Testament, Arheologie biblică, EIBMBOR București, 1994. Ediție revizuită, Sibiu, 2002.

Andrei, Arhiepiscop al Alba Iuliei, Familia între individualism, colectivism și comuniune, în „Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin”, Congres internațional, București, 25-27 septembrie 2001.

Andrei, I.P.S. al Alba Iuliei, Dilema în care sunt puși tinerii, în volumul „Paradoxul creștin și cartea tinereții”, volum coordonat de Pr. Ilie Trif, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2008.

Ciobotea, Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Familia creștină - speranța României, publicat în volumul dedicat Congresului Internațional „Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin”, București, 2002.

Coman, Pr. Prof. Ioan G., Sfântul Vasile despre folosul culturii elene pentru educația creștină, în „Miracolul clasic”, București, 1940.

Constantin, Prof. C. Pavel, Atitudinea Sfântului Vasile cel Mare față de cultura și filozofia păgână, în vol. „Sfântul Vasile cel Mare închinare la 1600 de ani de la săvârșirea sa”, EIBMBOR, București, 1980, p. 312-329.

Costea, Pr. Traian, Căsătoria din punct de vedere istoric, dogmatic și canonic, teza de doctorat, Institutul de Arte Grafice „Speranța”, București, 1935.

Crainic, Nichifor, Nicolaie Mladin, Spiridon Câdea, Emilian Vasilescu, Tinerețe și înviere, Editura Omniscop, Craiova, 1999.

Cucoș, Prof. Constantin, Educația religioasă, Editura Polirom, București, 1999.

Daniel, PF Părinte, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romane, în Familia creștină - Biserica de acasă, din vol. „Familia creștină azi”, Editura Trinitas, Iași, 1995.

Danion, Vasile, Cum să ne creștem copiii, ediția a II-a, Editura Lucman, București, 2006.

Earl H. Trutza, Femeile Bibliei, Editura Lumina Lumii, 1989.

Evdokimov, Paul, Femeia și mântuirea lumii, prefața Olivier Clement, trad. Gabriela Moldoveanu, verificarea și îmbunătățirea traducerii pr. lect. univ. dr. Vasile Răducă, Editura Asociația filantropică medicală creștină Christiana, București, 1995, 2004.

Fecioru, Pr. Dr. D., Ideile pedagogice ale Sfântului Ioan Hrisostom. București, 1937, 1957.

Ford, David C., Bărbatul și Femeia în viziunea Sfântului Ioan Gură de Aur, trad. din lb. engleză de Luminița Irina Niculescu, Editura Sophia, București, 2004.

- Ford, David și Mary, Căsătoria, cale spre sfințenie. Viețile sfinților căsătoriți, trad. Constantin Făgețan, Editura Sofia, București, 2001, 2007.
- Galeriu, Pr. Prof. Dr. Constantin, Rolul familiei preotului în parohie, în volumul Familia și viața, Editura Reîntregirea, București, 2002.
- Gavrilă, Pr. dr. Vasile, Cununia — viața într-o împărăție, Prefață de P. S. Prof. Univ. dr. Liviu (Laurențiu) Streza Episcop al Caransebeșului, Editura Fundația „Tradiția Românească”, București, 2001, 2004, Editura Christiana, București, 2004.
- Ionașcu, A., Familia și rolul ei în societatea socialistă, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1975,
- Ionașcu, A., M. Mureșan, M. Costin, V. Ursa, Familia și rolul ei în societatea românească, Editura Dacia, Cluj - Napoca, 1975.
- Irineu, Episcop de Ecaterinburg și Irbițk, Mamă, ai grijă - călăuziri pentru creșterea și educarea ortodoxă a copiilor, trad. din l. greacă de diac. drd. Nicușor Morlova, Editura Buna Vestire, Bacău, 2002.
- Leonte, Irina, Familia creștină: părinții și copii, în vol. „Familia creștină azi”, Editura Trinitas, Iași, 1995, p. 157-168.
- Lopuhin, Prof. A. P., Călăuza în Istoria biblică, vol. 6, Noul Testament (1947), Editată de „Secția culturală” a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1947.
- MacArthur, John, Douăsprezece femei extraordinare, Editura Scriptum, Oradea, 2009.
- Magdalena, Maica, Sfaturi pentru educația ortodoxă a copiilor de azi, Editura Deisis, Sibiu, 2000.
- Meyendorff, John, Căsătoria — perspectiva Ortodoxă, trad. de Cezar Login, Editura Patmos, Cluj Napoca, 2007.
- Mihoc, Pr. Prof. Dr. Vasile, Șapte tâlcuiri biblice despre Maica Domnului, Editura Teofania, Sibiu, 2001.
- Mitrofan, I., Cuplul conjugal - anonie și dizarmonie, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1998.
- Mitrofan, N., Dragostea și căsătoria, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
- Moldovan, Pr. Prof. Ilie, În Hristos și în Biserică - Adevărul și frumusețea căsătoriei, Teologia iubirii II, Alba Iulia, 1996.
- Necula, Pr. Prof. Dr. Nicolae D., Familia azi, probleme pastorale și sociale, în „GB” nr. 912/2001.

- Necula, Pr. Prof. Dr. Nicolae D., Poatefi de acord Biserica Ortodoxă Română cu legalizarea prostituției?, în "Tradiție și înnoire în slujirea liturgică", vol. 3, EIBMBOR, București, 2004, vol. 1, Galați, 1996.
- Necula, Pr. Prof. Nicolae D., Este îngăduit să se oficeze slujba cununiei unui creștin ortodox cu un neortodox sau cu un necreștin? în „Tradiție și înnoire în slujirea liturgică”, vol. 2, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001, p. 319-324.
- Paulescu, Nicolae, Instincte, patimi, conflicte, Editura Anastasia, București, 1995.
- Perva, Pr. Gheorghe, Femeia în lumina creștinismului, Editura Diecezană, Arad, 1940.
- Pestov, N. E., Cum să ne creștem copiii, Calea spre desăvârșita bucurie, traducere din limba rusă de Lucia Ciornea, Editura Sophia, București, 2007.
- Popa, Pr. Gheorghe, Comuniune și înnoire spirituală în contextul lumii secularizate, Editura Trinitas, Iași, 2000.
- Popescu, Raluca, Introducere în sociologia familiei. Familia românească în societatea contemporană, Editura Polirom, Iași, 2009.

